

## DEVELOPING STUDENTS' CREATIVE THINKING THROUGH LOGICAL PROBLEMS

*Tosheva Yulduz*

*2nd-year Master's Student, International University "Asia"*

**Annotation.** This article discusses the methodology, methods, and tools for working on logical problems among primary school students.

**Keywords:** logical problems, creative thinking, educational process, ability, active games, didactic games.

## MANTIQUIY MASALALAR VOSITASIDA O'QUVCHILARNING IJODIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH.

*Tosheva Yulduz*

*"Osiyo" Xalqaro universiteti 2-bosqich magistranti*

**Annotatsiya:** Bevosita ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy masalalar ustida ishlash metodikasi, usul va vositalari haqida fikr yuritilgan.

**Kalit so'zlar:** mantiqiy masalalar, ijodiy tafakkur, ta'lim jarayoni, qobiliyat, harakatli o'yinlar, didaktik o'yinlar

## РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ С ПОМОЩЬЮ ЛОГИЧЕСКИХ ЗАДАЧ

*Тошева Юлдуз*

*Магистрант 2-го курса, Международный Университет "Азия"*

**Аннотация.** В данной статье рассматриваются методика, методы и средства работы над логическими задачами у учащихся начальных классов.

**Ключевые слова:** логические задачи, творческое мышление, учебный процесс, способности, подвижные игры, дидактические игры.

Ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika va psixologiyada alohida e'tibor qaratiladigan yo'nalishlardan biridir. O'quvchilarning ijodiy fikrlashga bo'lgan qobiliyatini kuchaytirish, ularni yangi g'oyalar ishlab chiqishga ilhomlantirish hamda mustaqil

qaror qabul qilish ko'nikmalarini mustahkamlash hozirgi kunda ustozlar zimmasiga yuklangan muhim mas'uliyatdir. An'anaviy metodlar ko'pincha avvaldan ma'lum bo'lgan yechimlar va tayyor ko'rsatmalar doirasida qolib ketadi. Ijodiy yondashuv esa bu cheklangan doiradan chiqishga, o'quvchilarga kutilmagan yo'llar bilan ilmiy muammolarni izchil tushunishga va yangicha yechimlar topishga yordam beradi.

Ta'limda nazariy bilimlar, mantiqiy fikrlash, metodik mahorat va amaliy malakalar uyg'unlashuvi muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, mantiqiy masalalar bilan ishlash o'quvchilarda mustaqil mulohaza yuritish hamda turli vaziyatlarni sinchkov tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishda alohida o'rin tutadi. Shu bilan birga, oddiy mantiqiy masalalarni hal qilish jarayonining o'zi o'quvchilarni ijodiy yangilik qidirishga undashi mumkin, chunki masalalar mohiyatan tadqiqot ishlari bilan bog'liq: o'quvchilarga ma'lum sharoit asosida aniq muammoni ko'rish, uni taxminiy yechimlar yordamida tahlil qilish va natijada to'g'ri xulosa chiqarish kerak bo'ladi. O'quvchilar ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda mantiqiy masalalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlarini yoritib berish, ushbu usulning nazariy asoslarini ko'rsatish hamda amaliy natijalarni o'rganish bugungi kunda katta ahamiyatga ega. Ijodiy fikrlash o'quvchilarning kelajakda mustaqil faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan asosiysi poydevor sifatida namoyon bo'ladi. Mantiqiy masalalar yechish jarayonida o'quvchilarning tasavvur doirasi kengayadi, muammolarni butunlay boshqa nuqtayi nazardan ko'rishga odatlanadi va shu orqali ijodiy yondashuv rivoj topadi. Zero, ijodiy fikr rivojiga turtki beruvchi jarayonlar orasida turli aqliy hujumlar (brainstorming), mantiqiy tahlillar, muammolarni strukturalash, bahs-munozaralar hamda mental tajribalar muhim o'rin tutadi. Ushbu maqolaning maqsadi o'quvchilar ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda mantiqiy masalalardan foydalanish metodologiyasi, natijalari va bu boradagi muhokamalarni IMRAD formati asosida tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot doirasida o'quvchilar ijodiy qobiliyatini o'lchash va baholash uchun bir nechta bosqichli metodika qo'llanildi. Dastlab, o'quvchilarning mavjud ijodiy salohiyati baholandi, ya'ni sinfdagi har bir o'quvchining dars jarayonlarida muammoli situatsiyalarga qanday munosabat bildirishi, masalalarga qanday

yondashishi, savollarga borgan sari noodatiy javoblar topa olish qobiliyati kuzatildi. Bunda savol-javob asosida o'quvchilarning fikrlash layoqati, mustaqil g'oya ilgari surish tendensiyalari va ijodiy tasavvur darajasi dastlabki mezon sifatida e'tiborga olindi. Metodik qismi ikki asosiy qismdan iborat bo'ldi. Birinchi qism eksperimental darslar to'plamidan iborat bo'lib, unda mantiqiy masalalar orqali ijodiy fikrlashni rag'batlantirish maqsadida maxsus didaktik materiallar ishlab chiqildi. Mantiqiy masalalar turli mavzu va darajadagi qiyinliklardan tanlab olindi: matematik mantiq masalalari, algoritmik fikrlash masalalari, turli kombinatorik vazifalar va aniq miqdoriy natija beruvchi masalalardan tashqari, aksincha, aniq yechimga ega bo'lmagan, muqobil javoblar talab qiladigan konyunktura masalalari ham kircludedildi. Ikkinchi qism nazorat guruhi bilan olib borilgan darslardan iborat edi, bu guruhda an'anaviy o'qitish usullari saqlab qolindi, ya'ni o'quvchilar dars jarayonida ko'proq tayyor formula, qoida va ko'rsatmalarga tayanish orqali masalalarga javob berishga yo'naltirildi.

O'qitishning samaradorligini oshirish va bolalarni kamol toptirish uchun eng oldin beriladigan masala mazmuniga birinchi navbatda e'tibor berilsa, unumli foyda beradi. Chunki hozirgi kunda biz matematika darslarida oz vaqt misollar yechishga berilib, masalalar bilan ishlashga, ayniqsa, topqirlikka doir topshiriqlar: rebuslar, qiziqarli masalalar, boshqotirmalar, krassvord bilan ishlashga kam e'tibor qaratishimiz asosida kichik yoshdagi o'quvchilarni mustaqil fikrlash qobiliyatlari rivojlanmay qoladi. O'quvchilar beriladigan masalani yetarlicha mulohaza qila olmaydilar, unda berilgan va izlanayotgan sonlarga ko'ra shartlarni aniqlab, chuqur izlanmay, mexanik ravishda amallarni bajaradilar. Asosan, masala yechishda biz o'quvchilarni darslikda yechib ko'rsatilgan namunada qanday ketma-ketlik bolsa, shunday yechishga odatlanganmiz. Bu esa o'quvchilarni ma'lum bir tizim asosida masalada berilgan sonni ishlatib, masala mazmuniga va so'ralayotgan miqdorga e'tiborsizlikka olib keladi va bola mantiqiy fikrlamay xulosa chiqaradi. Ta'lim jarayoni, qolaversa, dars jarayonida o'quvchilarni mustaqil fikrlashga har bir topshiriq ustida ijodiy yondashuvga, asosli xulosa chiqarishga undash uchun qiziqarli mantiqiy masalalar va nostandart masalalarning bajarishning roli katta.

Boshlangich sinf matematika kursida biz qiziqarli masalalardan foydalansak, bu o'quvchilarni darsga bo'lgan qiziqishlari va faolligini oshiradi. Agar bolalarning yosh xususiyatiga moslab mantiqiy masalalar bersak, ularda ijodkorlik, hayotiylik, maqsadga intilish kabi hislatlar rivojlanadi.

Chunki bu qiziqarli va mantiqiy masalalar yechimi to'g'ri amal bilan chiqmaydi: bular ustida ishlash yechimni topish uchun topshiriqdagi har bir so'zga, gapga e'tibor berib, uning hayotdagi o'rnini bilib, unga asoslanib, yechgan o'quvchigina to'g'ri yechimga boradi. Agar bola masala o'qilayotganda biror detallga e'tibor bermasa, bu uni noto'g'ri yechimga olib boradi. Agar e'tibor berib qaralsa, ya'ni masalada gap borayotgan fikr va predmet ustida diqqat bilan qaralsagina, ya'ni bola ko'z oldiga gavdalantirilsa ijobiy natijaga erishiladi. Oddiy koringan masalalar yechimi hech qachon birdaniga chiqmaydi. U o'zida sirli jumboqni yashiradi. Buni yechish uchun o'quvchi ijodkor bo'lmog'i lozim. Mantiqiy topshiriqlar o'yinlar, didaktik materiallar bilan amaliy ishlar darsda nisbatan katta o'rin egallashi kerak.

Boshlang'ich sinf matematika darslarida mantiqiy o'yinlar o'quvchi biluv faoliyatini oshirish vositasida muhim ahamiyat kasb etadi. Didaktik o'yin o'quvchi ta'lim- tarbiya olishi, uning har tomonlama rivojlanishi uchun muhim vosita bolib xizmat qiladi. Bolalarga har bir o'yinni o'rgatishda muayyan ta'limiy maqsadni nazarda tutish o'qituvchi diqqat markazida bo'lishi zarur. O'yin orqali o'quvchi o'tiladigan mavzu yuzasidan bilm oladi, konikma malakalarga erishadi. O'yinning eng muhim ahamiyati ham shundadir. Didaktik oyinlarning tarbiyaviy ahamiyati shundan iboratki, u o'quvchilarni hamjihatlikka, intizomlikka sezgilikka, topqirlikka, e'tiborli bolishga, qatilylikka undaydi

**Xulosa:** Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, mantiqiy masalalar ustida ish olib boorish nafaqat o'quvchining ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi, balki uni ongi va fikrlash doirasini ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuni inobatga olib, bolani savodxonlik davridan boshlab, mantiqiy masalalar ustida ish olib borishini boshlash maqsadga muvofiq bo'ladi.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Prezident Shavkat Mirziyoyev olimlar, ilmiy-tadqiqot muassasalari rahbarlari va ishlab chiqarish sektori vakillari bilan uchrashuv. 31.01.2020 y
2. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном протсессе. М.: "Знание", 1989 г. С. 75.
3. Nishonova ZT. Oliy maktab psixologiyasi. Toshkent, 2003y.
4. Matematika 2-sinf [Matn]: darslik L.O'rinboyeva [va boshq.]. - Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021. - 192 b.
5. Matematika 2-sinf. Metodik qo'llanma [Matn]: o'qituvchilar uchun metodik qo'llanma / L. O'. O'rinboyeva [va boshq.]. - Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.-160 b.